

Altın Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi*

Mustafa KILLI **

Samet EVCI ***

ÖZET

Son zamanlarda türev finansal araçların kullanımı ülkemizde giderek artmaktadır. Türev piyasalarda işlem gören finansal araçlardan biri de vadeli işlem sözleşmeleridir. Vadeli işlem sözleşmeleri, sözleşmenin taraflarına, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir malı, kıymeti veya finansal göstergeyi, belirlenen ileri bir tarihte, bugünden üzerinde anlaşılan fiyattan alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir. Riskten korunmak isteyen yatırımcılar, spekülâtörler ve arbitrajcılar vadeli işlem piyasalarında işlem yapabilmektedirler. Vadeli işlem piyasalarında pay senedi, borsa endeksi, döviz, altın, emtia, enerji gibi çeşitli dayanak varlıklara bağlı vadeli işlem sözleşmeleri işlem görmektedir.

Bu çalışmada, vadeli işlem sözleşmeleri çeşitli yönleriyle açıklandıktan sonra TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme Standardı kapsamında Borsa İstanbul'da Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda işlem görmekte olan Altın Vadeli İşlem Sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesine yönelik uygulama örneklerine yer verilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Türev Araçlar, Vadeli İşlem Sözleşmeleri, TMS 39.

JEL Sınıflandırması: M40, M41.

Recognition of Gold Futures Contracts

ABSTRACT

The use of derivative financial instruments has been recently increasing in our country. One of the financial instruments traded in derivative markets is futures contracts. A futures contract is a standardized contract between two parties obligating them to buy or sell a predetermined quantity of a specified underlying asset of predetermined features at a predetermined price in a certain maturity. Investors who want to protect themselves from risk, speculators and arbitrageurs can make transactions in the futures market. Futures contracts on depending various underlying assets such as stock, indexes, foreign exchange, gold, commodities and energy are traded in futures markets.

In this study, at first explaining various aspects of futures contracts then practises relating to recognition of Gold Futures Contracts that trading in Derivatives Market in Borsa Istanbul within the framework of TAS 39 Financial Instruments: Recognition and Measurement Standard are given.

Keywords: Derivatives, Futures Contracts, TAS 39.

Jel Classification: M40, M41.

* Bu çalışma 22-23 Eylül 2016 tarihlerinde Uşak'ta düzenlenen 1.Uluslararası Gelecek İçin Bilimsel İşbirliği Konferansında (1.International Conference on Scientific Cooperation for Future) bildiri olarak sunulmuş ve daha sonra geliştirilerek makale haline getirilmiştir.

** Yrd.Doç.Dr. Mustafa Kılı, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, mkilli@osmaniye.edu.tr

*** Yrd.Doç.Dr. Samet Evci, Osmaniye Korkut Ata Üniversitesi, İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi, sametevci@osmaniye.edu.tr

1. GİRİŞ

Altın, finansal piyasalarda yatırım aracı olarak; kuyumculuk, elektronik ve sağlık sektörü gibi birçok endüstriyel alanda hammadde olarak yaygın bir kullanım alanına sahiptir. Bu nedenle altın fiyatlarındaki oynaklık altın yatırımcısının ve işletmelerin piyasa riskine maruz kalmasına neden olmaktadır. Maruz kalınan riski yönetmek amacıyla kullanılan araçlardan biri de türev finansal araçlardır. Türev araçlar, fiyatları bir başka ürünün fiyatına bağlı olan ürünler ya da vade sonundaki değeri sözleşmeye konu olan varlığın fiyatı tarafından belirlenen finansal varlık olarak tanımlanabilir (Çonkar ve Ata, 2002: 5). Bu kapsamda kullanılan araçlar arasında forward, vadeli işlem (futures), opsiyon ve swap sözleşmeleri yer almaktadır. Bu araçlar arasından vadeli işlem sözleşmeleri, standart süre ve tutarı içeren, organize borsalarda işlem gören ve günlük dengeleme prosedürüne bağlı olan bir anlaşmadır (Chambers, 2012:6). Vadeli işlem sözleşmeleri spekülasyon, arbitraj ve riskten korunma amaçlı olarak yaygın şekilde kullanılmaktadır. Bu durum vadeli işlem sözleşmelerinin nasıl muhasebeleştirileceği ve finansal tablolarda nasıl raporlanacağı sorununu da getirmiştir. Türev finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesi konusunda düzenlemeler getiren Türkiye Muhasebe Standardı (TMS) 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı, finansal araçların tanımları, sınıflandırılması, kayda alma, değerlendirme, raporlama ve kayıttan çıkarma yöntemlerini kapsamaktadır.

Literatür incelendiğinde altın vadeli işlem sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesini konu alan çalışmaya rastlanmamıştır. Bu çalışmanın amacı, Borsa İstanbul (BİST) Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası'nda (VİOP) işlem gören vadeli işlem sözleşmelerinin türleri, özellikleri ve işleyişini incelemek ve TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardı çerçevesinde muhasebeleştirilme ilkelerini örnek uygulamalar ile açıklamaktır.

2. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİ

Vadeli işlem sözleşmeleri ya da futures sözleşmeleri, sözleşmenin taraflarına belirlenen gelecekteki bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir malı, kıymeti veya finansal göstergiyi alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir (Karatepe, 2000: 11). Genel olarak vadeli işlem sözleşmesinde taraflar, alıcı, satıcı, vadeli işlem borsası, takas kurumu ve aracı kurumlardan oluşmaktadır. Alıcı, vadeli işlem sözleşmesini satın alan yani sözleşmede uzun pozisyon alan taraf iken satıcı, sözleşmeyi yazan yani kısa pozisyon alan taraftır (Bouchentouf, 2007:138). Vadeli işlem sözleşmesinde uzun pozisyon almış bir yatırımcı gelecekte belli bir tarihte, belirlenen fiyattan, belirlenen miktarda malı, anlaşmanın karşı tarafından satın almak zorundadır. Kısa pozisyon almış yatırımcı ise gelecekte belli bir tarihte, belirlenen fiyattan, belirlenen miktardaki malı anlaşmanın karşı tarafında yer alan kişiye yani uzun pozisyon almış kişiye teslim etmek zorundadır (Doğukanlı, 2008: 137). Vadeli işlem piyasasında uzun pozisyon alan yatırımcı fiyatların yükseleceği beklentisi içerisinde iken kısa pozisyon alan yatırımcı fiyatların düşeceği beklentisi içerisinde (Bouchentouf, 2007: 138). Bu piyasaya konu olan

sözleşmelerin büyüklüğü, sözleşmeye konu olan dayanak varlığın niteliği, kalitesi, işlem gördüğü para birimi, pozisyon ve fiyat limitleri gibi sözleşmeye ilişkin tüm hükümler vadeli işlem borsası tarafından belirlenmekte ve standart hale getirilmektedir. Vadeli işlem sözleşmelerinde diğer bir taraf ise takas kurumudur. Takas kurumu, vadeli işlem piyasasında yapılan tüm işlemlerde alıcı ve satıcının muhatap olduğu ve tarafların sözleşmeden doğan yükümlülüklerini yerine getirmemesinden kaynaklanan tüm riskleri üstlenen kurumdur (Frush, 2008: 227).

Vadeli işlem sözleşmeleri herhangi bir finansal varlık (hisse senedi, tahvil, bono, hisse senedi endeksi, dolar, euro gibi) üzerine düzenlenebileceği gibi emtialar (altın, bakır, platin, pamuk, pirinç, buğday) üzerine de düzenlenebilmektedir. Ülkemizde vadeli işlem sözleşmeleri BİST bünyesinde yer alan VİOP'ta işlem görmektedir. Bu piyasada işlem gören sözleşmeler, pay, endeks, döviz, kıymetli madenler, emtia, enerji, yabancı endeks, metal, borsa yatırım fonu ve gecelik repo vadeli işlem sözleşmeleri olarak sınıflandırılmaktadır. Sözleşmelere konu olan dayanak varlıklar, pay vadeli işlem sözleşmelerinde BİST pay piyasasında işlem gören hisse senetlerinden, endeks vadeli işlem sözleşmelerinde BİST 30 endeks değerinin 1000'e bölünmüş şeklinden, döviz vadeli işlem sözleşmelerinde TL/ABD doları, TL/Euro ve Euro/ABD doları çapraz kurlarından, kıymetli maden vadeli işlem sözleşmelerinde ise saf altından oluşmaktadır. Emtia vadeli işlem sözleşmesi olarak Ege pamuk, Anadolu kırmızı buğday ve makarnalık buğday vadeli işlem sözleşmeleri işlem görmekte iken enerji vadeli işlem sözleşmesi altında elektrik, yabancı endeks altında SASX 10 Endeksi, metal sözleşmesi altında çelik hurda, borsa yatırım fonu altında FBİST borsa yatırım fonu ve gecelik repo altında ise aylık ve üç aylık gecelik repo oranı vadeli işlem sözleşmeleri işlem görmektedir (<http://www.borsaistanbul.com/sss/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi-viop>).

3. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNDE KARIN VE ZARARIN HESAPLANMASI

Vadeli işlem piyasasında işlem yapmak isteyen yatırımcının öncelikli olarak takas kurumu tarafından belirlenen ve pozisyon alınacak sözleşmeye göre farklılık gösteren başlangıç teminatını yatırması gerekmektedir. Yatırımcının teminat hesabı, vadeli işlem piyasasında aldığı kısa veya uzun pozisyona göre uzlaşma fiyatı esas alınarak her gün kontrol edilmektedir. Uzlaşma fiyatı, günlük kar-zararın hesaplanmasında ve teminat gereksiniminin belirlenmesinde kullanılan fiyattır. Uzlaşma fiyatı genellikle seans sona ermeden önce işlem gören sözleşmelerin fiyatları esas alınarak hesaplanmakta ve borsa tarafından ilan edilmektedir (Hull, 2012: 35). Bir vadeli işlem sözleşmesinde uzun pozisyon alan yatırımcı için kar, pozisyon aldığı vadeli işlem sözleşmenin piyasa fiyatının artması, zarar ise vadeli işlem sözleşmesinin fiyatının düşmesi durumunda ortaya çıkmaktadır. Kısa pozisyon alan bir yatırımcı ise vadeli sözleşmenin fiyatı arttığında zarar, azaldığında ise kar etmektedir. Yatırımcının zarar etmesi ve teminat hesabının belli bir seviyenin altına gerilemesi

durumunda Takas Kurumu teminat çağrısında bulunur. Teminat hesabının düşebileceği bu alt sınır sürdürme teminatı seviyesidir. Sürdürme teminatı seviyesi genellikle başlangıç teminatı seviyesinin %75'i olarak belirlenmektedir (VOB Türev Araçlar Lisanslama Rehberi, 2006: 21-44). Alıcı ya da satıcının gün sonunda zarar etmesi ve başlangıç teminatının sürdürme teminatının altına düşmesi durumunda takas kurumu yatırımcıdan teminatın başlangıç seviyesine çıkartılması için ek fon talep eder. Buna teminat tamamlama çağrısı adı verilir. Eğer yatırımcı hesabını istenen seviyeye çıkartamıyorsa hesap kapatılmaktadır. Vadeli işlem sözleşmelerinde pozisyon, sözleşmeye konu olan varlığın fiziki teslimiyle, nakdi ödemeyle veya vadeli işlem borsasında sözleşmeye uygun ters bir işlemle kapatılmaktadır. (Ceylan ve Korkmaz, 2008: 596).

Vadeli işlem sözleşmelerinde pozisyonun kapatılması durumunda toplam kar-zarar tutarı, günlük hesaplaşmalar sonucunda belirlenen geçici kar-zararların toplanması suretiyle hesaplanabileceği gibi aşağıdaki formül kullanılarak da hesaplanabilmektedir (VOB Teminatlandırma ve Diğer Risk Yönetimi Esasları, 2005: 21)

Uzun pozisyon alınması durumunda;

$$\text{Kar/Zarar} = (\text{Uzlaşma Fiyatı} - \text{İşlem Fiyatı}) * \text{Sözleşme Büyüklüğü} * \text{Pozisyon Adedi}$$

Kısa pozisyon alınması durumunda;

$$\text{Kar/Zarar} = (\text{İşlem Fiyatı} - \text{Uzlaşma Fiyatı}) * \text{Sözleşme Büyüklüğü} * \text{Pozisyon Adedi}$$

Günlük hesaplaşma durumunda yatırımcının geçici kar-zararını hesaplamak için yukarıdaki eşitlikte uzlaşma fiyatı olarak gün sonunda belirlenen uzlaşma fiyatı esas alınırken, pozisyon kapatılması durumunda kesin kar-zararı hesaplamak için son işlem günü uzlaşma fiyatı yani vade sonu uzlaşma fiyatı dikkate alınmaktadır.

4. VADELİ İŞLEM SÖZLEŞMELERİNİN MUHASEBELEŞTİRİLMESİ

Finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve ölçülmesine ilişkin düzenlemeler getiren “TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme” Standardı 31/12/2005 tarihinden sonra başlayan hesap dönemleri için uygulanmak üzere ilk defa 03/11/2006 tarih ve 26335 sayılı Resmi Gazetede yayımlanmıştır. Standart, finansal varlıkların, finansal borçların ve finansal olmayan kalemlerin alım satımına ilişkin düzenlenen sözleşmelerin muhasebeleştirme ve ölçülmesine yönelik ilkeleri belirlemek amacını taşımaktadır.

TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardına göre; gerçeğe uygun değerle ölçülen bir finansal varlıktan ya da finansal borçtan kaynaklanan kazanç veya kayıplar kâr veya zararda muhasebeleştirilmelidir. Buna göre, altın vadeli işlem sözleşmelerinden elde edilen kazanç ve kayıpların ait oldukları dönemin sonuç hesaplarına kaydedilmesi gerekir.

Vadeli işlem sözleşmelerinin muhasebeleştirilmesinde öncelikle sözleşme tutarı, sözleşmeye taraf olanların varlık veya kaynaklarında herhangi bir artış veya azalışa yol açmadığından sözleşmenin yapıldığı tarihte nazım hesaplara kaydedilerek sözleşme sona erene kadar nazım hesaplarda izlenmesi gerekir (Örten ve Örten,2001:185; Birgili ve Karaca, 2005:113).

Vadeli işlem sözleşmelerinde, sözleşmeye taraf olduğu anda merkezi takas kuruluşu olan Takasbank'a bir başlangıç teminatının ödenmesi gerekir. Literatüre bakıldığında türev ürünlerin muhasebeleştirilmesi ile ilgili bazı çalışmalarda başlangıç teminatı tutarının 113 Türev Finansal Varlıklar (Okudan, 2009:69), 116 Türev Finansal Varlıklar (Ocakoglu,2013:57; Dızman, 2014:25) hesaplarında izlendiği görülmektedir. Vadeli işlem sözleşmelerinde taraflar başlangıç teminatı tutarlarını sözleşme sonunda geri aldıkları için teminat tutarlarının sözleşme süresi boyunca "126 Verilen Depozito Ve Teminatlar Hesabı"nda izlenmesi daha uygun olacaktır. Sözleşmenin, süresi içinde borsa tarafından ilan edilen günlük uzlaşma fiyatı ile değerlendirilmesi sonucu ortaya çıkan kar veya zararlar bir taraf için gider, diğer taraf için ise gelir niteliğini taşıyacağından, bu tutarların sözleşmenin yapıldığı dönemin sonuç hesaplarına aktarılması gerekir.

5. ÖRNEK UYGULAMA

Örnek uygulamada önce uzun pozisyon alan yatırımcı açısından sonrada kısa pozisyon alan yatırımcı açısından yapılması gereken muhasebe kayıtlarına yer verilecektir.

1-Bir yatırımcının 25.02.2016 tarihinde VİOP'dan F_XAUTRYM0216SO kodlu gram altın vadeli işlem sözleşmesinden spekülasyon amaçla 114,88TL fiyatla 100 adet satın alarak uzun pozisyon aldığını varsayalım. Söz konusu sözleşmenin büyüklüğü 1 gram altından oluşmaktadır. Yatırımcının ilgili sözleşmede pozisyon alabilmek için yatırması gereken başlangıç teminatı sözleşme başına 8TL'dir. Buna göre yatırılması gereken başlangıç teminat tutarı 800TL'dir (8*100). Sürdürme teminatı ise 600TL (800*0,75) olarak belirlenmiştir.

-Altın vadeli işlem sözleşmesinin nazım hesaplara kaydı;

950 Türev Finansal Araçlardan Alacaklar	11.488,00	
-Altın Vadeli İşlem Sözleşmesi (VİS)		
951 Türev Finansal Araçlardan Borçlar		11.488,00
-Altın VİS		
114,88 TL*100 Adet Altın Vadeli İşlem Sözleşmesi		

-Altın vadeli işlem sözleşmesi başlangıç teminatının Takasbank'a yatırılması;

126 Verilen Depozito ve Teminatları	800,00	
126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı		
102 Bankalar		800,00
Takasbank'a VİS başlangıç teminatının yatırılması		

Seans sonunda sözleşmenin ilgili tarihte günlük uzlaşma fiyatı borsa tarafından 118,63TL olarak ilan edilmiştir. Bu durumda yatırımcı uzun pozisyon aldığı için sözleşme fiyatının yükselmesi nedeniyle kar etmektedir. Yukarıdaki eşitlik kullanılarak yatırımcının günlük hesaplaşmalar sonucunda geçici karı, 375,00TL $((118,63-114,88)*1*100)$ olarak hesaplanmaktadır.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi değerlendirme artışının kaydı;

126 Verilen Depozito ve Teminatları	375,00	
126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı		
649 Diğer Olağan Gelir ve Karlar		375,00
649.0X Altın VİS Değer Artış Karı		
Altın VİS değerlendirme artışı geliri kaydı $((118,63-114,88)*100)$ adet		

Başlangıç teminatı değerine göre oluşan fark 375,00 TL takas odası tarafından teminat hesabına eklenmektedir. Yatırımcılar futures işlemlerde yapılan günlük değerlendirme sonucunda teminat hesabı bakiyelerinde artış olduğunda, teminat hesaplarının başlangıç teminatı seviyesini aşan kısmını vade sonunu beklemeden hemen çekip kullanabilirler.

26.02.2016 tarihinde günlük uzlaşma fiyatının 115,95TL olarak belirlenmiştir. Sözleşme fiyatının düşmesi nedeniyle yatırımcı için zarar söz konusu olmakta ve geçici zarar tutarı -268,00TL $((115,95-118,63)*1*100)$ olarak hesaplanmaktadır.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi değerlendirme azalışının kaydı;

659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar	268,00	
659.0X Altın VİS Değer Azalış Zararı		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar		268,00
126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı		
Altın VİS değerlendirme azalışının zarar kaydı $((115,95-118,63)*100)$ adet		

Yatırımcının zarar etmesi nedeniyle başlangıç teminatı sürdürme teminatının altına gerilemiş ve 532,00TL $(800,00-268,00)$ seviyesine düşmüştür. Bu durumda teminat

çağrısında bulunulmakta ve yatırımcının hesabına 268,00 TL yatırarak, hesap bakiyesini başlangıç teminat tutarı seviyesine çekmesi istenmektedir.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi sürdürme teminatının tamamlanması kaydı;

126 Verilen Depozito ve Teminatlar	268,00	
<i>126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı</i>		
102 Bankalar		268,00
<i>Eksilen başlangıç teminatının Takasbank'a yatırılması</i>		

Söz konusu altın vadeli işlem sözleşmelerinde vade, şubat ayının son iş günü olan 29.02.2016 tarihidir. İlgili tarihte vade sonu uzlaşma fiyatı 117,68 olarak ilan edilmiştir. Bu durumda yatırımcının geçici karı, 173,00TL $((117,68-115,95)*1*100)$ olarak hesaplanmaktadır. Yatırımcının pozisyonunu vade sonunda kapatması durumunda kesinleşen toplam kar 280,00TL'dir $(375,00-268,00+173,00)$ yada $(117,68-114,88)*1*100)$.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi vade sonunda yapılacak kayıtlar;

126 Verilen Depozito ve Teminatlar	173,00	
<i>126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı</i>		
649 Diğer Olağan Gelir ve Karlar		173,00
<i>649.0X Altın VİS Değer Artış Karı</i>		
<i>Altın VİS değer artışının gelir kaydı $(117,68-115,95)*100$</i>		
102 Bankalar	1.348,00	
126 Verilen Depozito ve Teminatlar		1.348,00
<i>126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı</i>		
<i>Altın VİS Başlangıç teminatının tahsili</i>		

-Altın vadeli işlem sözleşmesi nazım hesapların kapatılması;

951 Türev Finansal Araçlardan Borçlar	11.488,00	
<i>-Altın VİS</i>		
950 Türev Finansal Araçlardan Alacaklar		11.488,00
<i>-Altın VİS</i>		
<i>Nazım hesapların kapatılması</i>		

2- Yatırımcının uzun pozisyon yerine 25.02.2016 tarihinde F_XAUTRYM0216SO kodlu gram altın vadeli işlem sözleşmesinde 114,88TL fiyatla 100 adet kısa pozisyon aldığı

varsayalım. Başlangıç ve sürdürme teminatları uzun pozisyonda olduğu gibi sırasıyla 800 TL ve 600 TL olarak belirlenmiştir.

-Altın vadeli işlem sözleşmesinin nazım hesaplara kaydı; Altın vadeli işlem sözleşmesinde kısa pozisyon alan yatırımcı sözkonusu sözleşme büyüklüğü olan 11.488,00TL'yi nazım hesaplarda izleyecektir. Sözleşmenin nazım hesaplarda izlenmesi kaydı yukarıdaki örnekte verildiği için tekrar verilmemiştir.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi başlangıç teminatının Takasbank'a yatırılması;

126 Verilen Depozito ve Teminatları	800,00	
126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı		
102 Bankalar		800,00
Takasbank'a VİS başlangıç teminatının yatırılması		

Sözleşmenin ilgili tarihteki günlük uzlaşma fiyatı borsa tarafından 118,63TL olarak ilan edilmiştir. Bu durumda yatırımcı kısa pozisyon aldığı için sözleşme fiyatının yükselmesi nedeniyle zarar etmektedir. Yukarıdaki eşitlik kullanılarak yatırımcının günlük hesaplaşmalar sonucunda geçici zararı, -375,00TL $((114,88-118,63)*1*100)$ olarak hesaplanmaktadır.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi değerlendirme azalışının kaydı;

659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar	375,00	
659.0X Altın VİS Değer Azalış Zararı		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar		375,00
126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı		
Altın VİS değerlendirme azalışı zarar kaydı $(118,63-114,88)*100$ adet		

Yatırımcının zarar etmesi nedeniyle başlangıç teminatı sürdürme teminatının altına gerilemiş ve 425,00TL (800,00-375,00) seviyesine düşmüştür. Bu durumda teminat çağrısında bulunulmakta ve yatırımcının hesabına 375,00TL yatırarak, hesap bakiyesini başlangıç teminat tutarı seviyesine çekmesi istenmektedir.

-Zarar nedeniyle azalan başlangıç teminatının tamamlanması;

126 Verilen Depozito ve Teminatlar	375,00	
126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı		
102 Bankalar		375,00
Eksilen başlangıç teminatının Takasbank'a yatırılması		

26.02.2016 tarihinde günlük uzlaşma fiyatının 115,95TL olarak belirlenmiştir. Sözleşme fiyatının düşmesi nedeniyle yatırımcı için kar söz konusu olmakta ve geçici kar tutarı 268,00TL $((118,63-115,95)*1*100)$ olarak hesaplanmaktadır.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi değerlendirme artışının kaydı;

126 Verilen Depozito ve Teminatları	268,00	
<i>126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı</i>		
649 Diğer Olağan Gelir ve Karlar		268,00
<i>649.0X Altın VİS Değer Artış Karı</i>		
<i>Altın VİS değerlendirme artışı gelir kaydı $((118,63-115,95)*100)$</i>		

Söz konusu altın vadeli işlem sözleşmelerinde vade, şubat ayının son iş günü olan 29.02.2016 tarihidir. İlgili tarihte vade sonu uzlaşma fiyatı 117,68 olarak ilan edilmiştir. Bu durumda yatırımcının geçici zararı, -173,00TL $((115,95-117,68)*1*100)$ olarak hesaplanmaktadır. Yatırımcının pozisyonunu vade sonunda kapatması durumunda kesinleşen toplam zarar -280,00TL'dir $(-375,00+268,00-173,00)$ yada $(114,88-117,68)*1*100)$.

-Altın vadeli işlem sözleşmesi vade sonunda yapılacak kayıtlar;

659 Diğer Olağan Gider ve Zararlar	173,00	
<i>659.0X Altın VİS Değer Azalış Zararı</i>		
126 Verilen Depozito ve Teminatlar		173,00
<i>126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı</i>		
<i>Altın VİS değer azalışının zarar kaydı $((115,95-117,68)*100)$ adet</i>		
102 Bankalar	895,00	
126 Verilen Depozito ve Teminatlar		895,00
<i>126.0X Altın VİS Başlangıç Teminatı</i>		
<i>Altın VİS Başlangıç teminatının tahsili</i>		

-Altın vadeli işlem sözleşmesi nazım hesapların kapatılması; Altın vadeli işlem sözleşmesinde kısa pozisyon alan yatırımcı, 280,00 TL zarar ile pozisyon kapatma işleminden sonra sözleşmeyi izlediği nazım hesapları ters kayıt yaparak kapatır.

6. SONUÇ

Vadeli işlem sözleşmeleri (futures), sözleşmenin taraflarına belirlenen gelecekteki bir tarihte, üzerinde anlaşılan fiyattan, standartlaştırılmış miktar ve kalitedeki bir malı, kıymeti veya finansal göstergiyi alma veya satma yükümlülüğü getiren sözleşmelerdir. Vadeli işlem sözleşmeleri, hisse senedi, tahvil, bono, hisse senedi endeksi, dolar, euro gibi herhangi bir finansal varlık üzerine düzenlenebileceği gibi altın, bakır, platin, pamuk, pirinç, buğday gibi

emtiyar üzerine de düzenlenebilmektedir. Ülkemizde, BİST bünyesinde faaliyet gösteren VİOP'ta vadeli sözleşmeleri işlem görmeye başlamıştır. Bu piyasada işlem gören sözleşmelerden biri de altın vadeli işlem sözleşmeleridir. Altın fiyatlarındaki oynaklık altın yatırımcısının ve işletmelerin piyasa riskine maruz kalmasına neden olmaktadır. Altın fiyatlarındaki oynaklıktan spekülasyon olarak yararlanmak veya maruz kalınan riski yönetmek amacıyla yatırımcılar ve işletmeler altın vadeli işlem sözleşmelerine taraf olabilmektedir.

Bir vadeli işlem sözleşmesinde uzun pozisyon alan yatırımcı, sözleşmenin piyasa fiyatının artması durumunda kar ederken, sözleşme fiyatının düşmesi durumunda zarar etmektedir. Kısa pozisyon alan bir yatırımcı ise sözleşme fiyatının artması durumunda zarar, azalması durumunda ise kar etmektedir.

Türev finansal araçların muhasebeleştirilmesi ve finansal tablolarda raporlanması ile ilgili düzenlemeler getiren TMS 39 Finansal Araçlar: Muhasebeleştirme ve Ölçme standardında türev ürünler, gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar arasında sayılmıştır. Standarda göre; gerçeğe uygun değer farkı kar veya zarara yansıtılan finansal varlıklar ilk kez ve sonraki dönemlerde muhasebeleştirilirken gerçeğe uygun değer ile ölçülmelidir ve ortaya çıkan kazanç veya kayıplar da ilgili dönemin sonuç hesaplarına aktarılmalıdır.

KAYNAKLAR

- Bouchentouf, Amine (2007), *Commodities for dummies*, Wiley Publishing, Canada.
- Birgili, Erhan - Karaca, Nevran ve Akyel, Nermin (2005), "Futures Sözleşmeler ve Muhasebeleştirilmesi", *Muhasebe ve Finans Dergisi*, Sayı 26 (Nisan), ss.109-119.
- Ceylan, Ali - Korkmaz, Turhan (2008), *İşletmelerde finansal yönetim*, 4. Baskı, Ekin Basım Yayın, Bursa.
- Chambers, Nurgül (2012), *Türev Piyasalar*, Beta Basım Yayım Dağıtım A.Ş., İstanbul.
- Çonkar, Kemalettin - Ata, H.Ali (2002), "Riskten korunma aracı olarak türev ürünlerin gelişmiş ülkeler ve Türkiye'de kullanımı". *Afyon Kocatepe Üniversitesi İİBF Dergisi*, 4(2), ss.1-17.
- Dızman, Şakir (2014), "Türev Finansal Ürünlerin; Türkiye Muhasebe Standartları (TMS), Türkiye Finansal Raporlama Standartları (TFRS) Ve Yeni Hesap Planı Taslağı Kapsamında Muhasebeleştirilmesi". *Erzurum Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 7(1), ss.17-30.
- Doğukanlı, Hatice (2008), *Uluslararası Finans*, Karahan Kitapevi, Adana.

- Frush, Scott (2008), Commodities demystified, 1. Edition, McGraww Hill, USA.
- Hull, John. C. (2012), Options, futures and other derivative securities, 9.Edition, Pearson Inc., England.
- Karatepe, Yalçın (2000), Türev piyasaları, A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi Yayını, Ankara.
- Ocakoğlu, Orçun (2013), “Türev Ürünlerin Muhasebeleştirilmesi”, Mali Çözüm, Sayı,120 (Kasım-Aralık), ss.49-63.
- Okudan, Fahrettin (2009), “TMS 39’a Göre Hisse Senedi Endeks Vadeli İşlem Sözleşmelerinin Muhasebeleştirilmesi: VOB Uygulaması”, Mali Çözüm, Sayı,95 (Eylül-Ekim), ss.57-80.
- Örten, Remzi - Örten, İpek (2001), Türev Finansal Araçlar ve Muhasebe Uygulamaları, Gazi Kitapevi, Ankara.
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (2005). VOB Teminatlandırma ve Diğer Risk Yönetimi Esasları. <http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/ProcedureTree/2005-6.pdf>. (16.05.2016).
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (2006). VOB türev araçlar lisanslama rehberi. http://www.vob.org.tr/VOBPortalTur/EduDocs/Turev%20Araclar%20Lisanslama%20K%C4%B1lavuzu-Mart_2006.pdf. (11.05.2016.)
- <http://www.borsaistanbul.com/sss/vadeli-islem-ve-opsiyon-piyasasi-viop> (11.05.2016).

